כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת ויחי ■ י"א טבת ה'תש"פ ■ 08.01.2020 ■ גליון מס' 565

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

ברכת יעקב לבניו - בידור המהות של כל אחד מבניו
כתב ה"אור החיים הקדוש"- "אשר כברכתו" - פי' הראוי לו כפי בחינת נשמתו וכפי מעשיו. כמעט כל נער ונערה יודעים עד כמה קשה...
המשך בעמ' 2

בניי הם
כשיעקב אבינו מרגיש שיומו קרב הוא מבקש מיוסף בנו שיביא לו את בניו אפרים ומנשה על מנת שיברך אותם. כאשר הוא ניגש לברך...
המשך בעמ' 3

פיתרון התעלומה: קבר האחים שנתגלה לאחרונה בגלוחיב - זיהוי הדמויות
לאחרונה דווח כי נחשף בבית קברות היהודי בגלוחיב על גבול אוקראינה-רוסיה, מצבת אחים שנהרגו על קידוש השם...
המשך בעמ' 4

שו"ת חורף
חשוב! בשנת 2020 כשאת/ה כותב תאריך על מסמך רשמי, הקפד לתאר את כל השנה: 23/10/2020 במקום 23/10/20...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
שהכל נהיה בדברו
בתקופת הגאון מווילנא חי צדיק מופלג - רבי לייב סלונימר זצ"ל, שנודע בכינוי 'רבי לייב צדיק'. על צדקותו וחסידותו סיפרו...
המשך בעמ' 6

שביבים
■ *קדיש לעילוי נשמת מרן המהר"ם שפירא זצ"ל מלובלין*
■ *לברך באהבה גדולה*
המשך בעמ' 8

פשע אחי יוסף

/ הרב יעקב הלוי פילבר

רק אחרי מות יעקב הכירו אחי יוסף סופית שפשעו בהתנהגותם עם יוסף ככתוב: "ויראו אחי יוסף כי מת אביהם, ויאמרו לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אותו". והם פונים אל יוסף: "אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם, כי רעה גמלוך, ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך". בבקשתם זו מודים האחים בחטאם, הכרה שבאה בהדרגה ושלבים: בתחילה ראו את אשמתם לא בעצם המעשה שעשו אלא בצורה שהמעשה נעשה, כמו שאמרו: "אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו, על כן באה אלינו הצרה הזאת". בשלב זה עדיין האחים חושבים שצדקו בעצם המכירה, ואת אשמתם ראו רק באי גלוי מדת הרחמים כלפי אחיהם. בשלב השני הם צועדים צעד אחד קדימה, אחרי מציאת הגביע באמתחת בנימין, כאן הם כבר מודים שיש עוון במעשיהם ואומרים: "האלקים מצא את עוון עבדיך". ורק אחרי מות אביהם הם מודים בפה מלא שמעשה שלהם הוא לא רק עוון אלא פשע הדורש מחילה וכפרה. ההתנהלות הזו של האחים ובקשת הסליחה לבסוף אינה מיישבת את הקושי הגדול, איך בני יעקב, שבטי י־ה, אבות האומה, איך מלכתחילה ירדו לשפל כזה של התנהגות שלא היתה מביישת את הגרועים שבעולם התחתון, לא זו בלבד שהם מוכנים לחסל בדם קר את אחיהם, תחילה ברצח בכוונה תחילה, ואח"כ בהשלכתו אל הבור, שאולי הוא מעשה נורא יותר, לתת לאחיהם למות מוות איטי ואכזרי, של רעב והתייבשות, תוך ייסורים וחוסר אונים. וכל זאת הם עשו בשלוות נפש ושכנוע עצמי, עד שהשלכתו לבור לא הפריעה להם ומיד לאחר ההשלכה הם יושבים לאכול לחם, לעשות "חאפלה" וקינוח, ככתוב: "ויקחוהו וישליכו אותו הבורה . . . וישבו לאכול לחם", עד כדי כך, שמיד אחר הרצח הם רוחצים בנקיון כפם וחוזרים לסדר היום הרגיל כאילו דבר לא אירע - איך אפשר להבין את ההתנהגות הזו של האחים?

בספר "קול התור" [פרק ב' אות קנא] מובא בשם הגר"א הסבר למניע של האחים להתנהגותם זו: אחי יוסף, כשראו את יוסף הצעיר (בן שבע עשרה) "עושה מעשה נערות, מתקן בשערו, ממשמש בעיניו כדי שיהיה נראה יפה" [רש"י], מוציא דיבה ועושה מעשים נוספים שאינם הולמים את ביתו של יעקב, ואז החליטו האחים שיוסף הוא המהדורה השלישית של האח הדחוי כמו ישמעאל ועשו. ואם תאמר הרי יעקב אבינו אהב את יוסף מכל אחיו, עובדה זו לא הפריעה להם, שהרי גם אברהם טעה בישמעאל עד שבקש: "לו ישמעאל יחיה לפניך". ואם תאמר אין הדבר דומה, שהרי ישמעאל היה בנה של האמה (הגר המצרית)? עשו יוכיח, שהיה בן הגבירה (לאה אמנו) ואף על פי כן נדחה. וכמו שאברהם טעה בישמעאל ויצחק טעה בעשו, כך גם יעקב עלול לטעות ביוסף. וכשהגיעו למסקנתם זו, אז אדרבא דווקא מפני שיעקב אוהב את יוסף מכל אחיו היא שהדאיגה יותר את האחים, מפני שהעדפתו של יוסף עלולה לסכן את עתידו של עם ישראל, שמא יעקב ימסור את הנהגת עם ישראל לבנו יוסף, שבעצם לפי דעתם אינו שייך לעם ישראל אלא דחוי ממנו. מרגע זה יש הגיון בהתנהגות האחים, משהחליטו האחים שעתיד העם נתון בסכנת קיום, הם ראו במלחמתם ביוסף מלחמת קודש של הצלת עם ישראל, הצלה שלפי דעתם כל האמצעים כשרים לה, אפילו לרוצחו נפש, או להשליך אותו לבור, וכל זה מוצדק לדעתם כאשר על הפרק עומד עתיד קיומו של עם ישראל.

לפי ההסבר הזה ניתן להבין גם את הקלות בה מקבלים האחים כל הצעה חלופית שמציעים להם כיצד לנהוג ביוסף, מפני שלא קנאה או שנאה אישית היא שהנחתה אותם (שאם זו היתה הסיבה אז היו מתעקשים לרוצחו נפש) אלא מה שהיה חשוב להם הוא להרחיקו מבית יעקב. והמניע הזה גם מסביר מדוע כל אותם שנים שיוסף היה במצרים נמנעו האחים לגלות ליעקב שיוסף חי אי שם במצרים, למרות שהם ראו את יעקב בסבלו ובאבלו, כי גם כאן הבטחת קיומו של עם ישראל הצדיקה בעיניהם גם את סבלו של יעקב. וזה גם מסביר את שביעות הרצון שלהם לאחר שהשליכו את יוסף לבור עד כדי

ישיבתם לאכול לחם, כי הם ראו בכך מעשה של הצלת העם, וכל כך היו בטוחים בצדקת עמדתם עד שבסיום משימתם מצאו שיש מקום אפילו לחגיגה. אבל התנהלותם זו היתה טעות, היה כאן גלוי של "שנאת חנם", והיא חמורה יותר בהיותה מגובה בהצדקה של "לשם שמים", ועל המעשה הזה שילם עם ישראל מחיר כבד בהריגת עשרה הרוגי מלכות.

ברכת יעקב לבניו - בירור המהות של כל אחד מבניו

/ אברכים בישיבת ההסדר קרני שומרון

כתב ה"אור החיים הקדוש"- "אשר כברכתו" - פי' הראוי לו כפי בחינת נשמתו וכפי מעשיו. כמעט כל נער ונערה יודעים עד כמה קשה להם למצוא את התחום שבו הם יכולים להצטיין ביותר, לזהות את כישוריהם המיוחדים, וכך לתת ביטוי לייחודיות שלהם.

הבעיה החריפה כיום, בעידן החופש לכל ובכל, יותר מבעבר, שבו לעיתים קרובות אנשים נולדו לתוך מעמד חברתי מוגדר, מקצוע משפחתי שעבר מדור לדור או מעגלי תעסוקה מוגדרים. לא בכדי, נחוצה לצעירים של היום תקופה ממושכת של בירור וחיפוש עצמי כדי להגדיר לעצמם את זהותם ומקומם בעולם. לא כן בפרשתנו, פרשת ויחי, יעקב אבינו סלל לבניו דרך חיים: "כל אלה שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵים עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ בֵּרַךְ אֹתָם". ברכת יעקב את בניו, היא יותר מברכה רגילה, היא בירור המהות של כל אחד מבניו, ודרך החיים שכל אחד מהבנים ילך בה.

כתב ה"אור החיים הקדוש": "אשר כברכתו - פי' הראוי לו כפי בחינת נשמתו וכפי מעשיו, כי יש לך לדעת כי הנפשות כל אחת יש לה בחינת המעלה. יש שמעלתה כהונה ויש מלכות ויש כתר תורה ויש גבורה ויש עושר ויש הצלחה, ונתכוין יעקב בנבואה לברך כל אחד כפי ברכתו הראוי לה. המלך במלכות והכהן בכהונה וכן על זה הדרך."

העקרון החשוב שיש להבינו כהנחת יסוד של ברכת יעקב, הוא שאין דרך אחת שהיא הנכונה, ואחרות שהן "פחות טובות". יש דרכים הרבה המובילות אל הטוב. והשאלה צריכה להתנסח באופן אישי: מה מתאים לי, או מהי הדרך שבה אוכל להתקדם ולהתבטא טוב ביותר, בהתאם למה שאני. ניסוח זה, אינו ניסוח של אדם המרוכז בעצמו, שהרי בהצלחתם של היחידים תלוי גם הכלל כולו.

עם ישראל זקוק גם לאמנים וגם למדינאים, גם לקציני צבא וגם למדענים, והוא זקוק לתלמידי חכמים ולגדולי תורה. הבחירה האם להיות סוחר כזבולון או למדן כיששכר, תלויה גם בשאלת טבעו של האדם, שצריך לשאול את עצמו: האם הוא "פחז כמים" כראובן, או "גור אריה" כיהודה.

כדי להגיע לאחדות האומה צריך לברר תחילה את היחוד של כל שבט ושבט בה. וכדי למלא את התפקיד הנכון בחברה ולתרום לה, צריך אדם להגדיר תחילה לעצמו את יחודו וכישוריו האישיים: "ויברך אותם, איש אשר כברכתו ברך אותם". ברך אותם ברכה כללית "ויברך אותם", אך גם פרט את הברכות המתאימות לכל אחד ואחד: "איש אשר כברכתו".

גם אנחנו הורים או מחנכים, וכן כל אדם שעוסק במקצוע הכי חשוב שיש שנקרא "חינוך", צריכים לדעת שבתוך כל ילד וילדה יש את האור הפנימי שהם מביאים לעולם, אור מיוחד שלא נמצא בשום אדם אחר, ועלינו מוטלת המשימה הקשה והכבדה לגלות את אותו האור, כמו שיעקב אבינו עשה אלא שליעקב אבינו היה רוח הקודש.

בדור שלנו הילדים מלאים אור, אבל הוא מכוסה בהרבה כיסויים: חוצפה, עצלות, מרד גיל הנעורים וכיו"ב. לנו כאמור אין רוח הקודש, אבל יש לנו דרכים חלופיות. אנחנו צריכים הרבה! סבלנות ולעשות מעשים בנחת. הבירור לא פשוט.

כותב אחד הר"מים: נסיים במעשה ששמעתי באזכרה במלאת שנה לפטירתו של חברי הרב אוריאל מלכה ז"ל באסון הכרמל, שממחיש עד כמה הסבלנות משתלמת ומתגלה אור גדול.

כשהיה הרב אוריאל בשליחות, לימד בכיתה בביה"ס המקומי, ושם למד ילד בכיתה ד', שכל המורים העידו עליו שהוא לא יוצלח מבחינה לימודית ויומנו היה מלא בהערות משמעת, הוא "סומן" בעיני המורים, והדבר בא לידי ביטוי במצב רוחו הממורמר של הילד. אך בשיעור אחד אותו ילד התנהג למופת מכל הבחינות, היה זה בשיעור של הרב אוריאל. לאחר שנודעה הבשורה המרה על פטירתו של אוריאל אמר אותו ילד להוריו בצער, שאת הרב אוריאל הוא הכי אהב, ולמה? סיפר הילד, שהרב אוריאל ניסה לדובב אותו פעם אחר פעם שילמד ושיתנהג יפה, ועשה זאת ע"י הרבה שיחות עם הילד. באחת השיחות, שאל הרב אוריאל איך קוראים לאבא, והילד ענה לו. ולסבא? שאל הרב אוריאל, וענה לו הילד: סבא שלי היה השמש של הבבא סאלי זצ"ל, משמע זאת הרב אוריאל הרכין את ראשו אל הילד וביקש ממנו: "סבא שלך היה עם הבבא סאלי!! אני מבקש ממך תברך אותי, אתה אדם מיוחס." (כמובן שהילד לא הבין מה "נפל" עליו) אך מאותו רגע סיפר הילד, הרגשתי בפעם הראשונה שמישהו הצליח לגעת בי, נתן לי הרגשה טובה, בטחון עצמי, ולכן בשיעורים של הרב אוריאל הרגשתי הרבה יותר טוב ללמוד. הרב אוריאל הצליח "לקנות" את ליבו של הילד. נפנים את המעשה הקצר הזה אנחנו המחנכים וההורים ונוסיף לקח.

בניי הם

/ הרב איתמר הרשקו

כשיעקב אבינו מרגיש שיומו קרב הוא מבקש מיוסף בנו שיביא לו את בניו אפרים ומנשה על מנת שיברך אותם.

כאשר הוא ניגש לברך אותם מסתלקת ממנו רוח הקודש והוא שואל את יוסף- מי אלה לך? למרות שלמד יעקב עם אפרים שבע עשרה שנים, רק כעת הוא שואל מי הוא ועד כה הוא לא חשש למסור לו את הלימוד אותו מסר ליוסף.

יעקב רואה את ירבעם בן נבט שיוצא מאפרים ואת יהוא שיוצא ממנשה- כמי שהחטיאו את ישראל, ועל כך שאל יעקב מי אלה אותם שלא ראויים לברכה.

יוסף מראה ליעקב את שטרי האירוסין והכתובה שלו עם אסנת ודבר זה מביא את יעקב לקחת את אפרים ומנשה ולהכריז עליהם כעל שני שבטים בישראל, כראובן ושמעון.

כשיעקב מברך את הנערים הוא מקדים את אפרים למנשה, ועל פליאת יוסף מדוע עשה כך הוא עונה לו- אולם אחיו הקטון יגדל ממנו. אף על פי שגדעון יוצא ממנשה יהושע שגדול ממנו יוצא מאפרים ועל כן הוא קודם לברכה.

העניין שגרם ליעקב לשנות את ברכתו הוא עניין השטרות[1].

יעקב אכן ידע שמדובר באחים צדיקים, אך כיוון שהם גדלו במצרים הוא חשש שמא נדבק בהם מטומאת מצרים והראיה לכך היא שבסוף אכן יצאו מהם מלכים רשעים שהחטיאו את ישראל וכבר בשורש ישנה בעייתיות זו, ועל כך שאל מי הם אלו שלא ראויים כבר כעת לברכה.

יוסף מראה ליעקב כנגד זה את שטרי האירוסין והכתובה, לרמז בזה על מה שיהיה בעתיד.

בזכות מה שמראה יוסף לאביו, כשיעקב מברך את הנערים הוא משכל את ידיו ואומר ליוסף התמה על כך שזה משום שמהבכור מנשה- יוצא אמנם גדעון, אך מהקטן יוצא יהושע שהעמיד שמש בגבעון וזרעו היה מלא הגויים בכך שכולם ראו בנס זה, ולכן הקדים אפרים למנשה וכשם שתולדותיהם ראויים כך גם כעת הם טובים ולכן ניתן לברכם.

הדברים שנעשו אח"כ בימי המלכים היה זה מצד הבחירה החופשית של המלכים ולא בגלל שורשם שאינו טוב.

הדרך בה הוכיח יוסף לאביו שאכן כך הם הדברים הייתה ע"י זה שהראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה ורמז לו בזה על שני תקופות בימי ישראל. תקופת האירוסין- שהם השופטים ותקופת הנישואין- בימי המלכים. בתקופת השופטים הייתה מלכות אך רק כדוגמת המלכות האמתית והשלמה, אלו הם השופטים. כמו כן היה אמנם מקדש בישראל, אך הוא רק מעט מהמקדש האמתי- אלו הם המשכנות שבגלגל, שילה, נוב וגבעון. ולעומת זאת ימי המלכים הם כנישואין בהם יש לנו מקדש ממש ומלכות שלימה.

דבר זה ביקש יוסף מאביו, שייתן עיניו על תקופת השופטים בה רואים כיצד ישנם אנשים ראויים לברכה ואף על פי שבזמן המלכים הם לא ראויים לברכה אין זה אלא מצד בחירתם הרעה ומה שנתקלקלו.

יוסף מבקש שתשרה השכינה על אביו וע"י זה יוכל לברכם. ומדגיש הוא, אשר נתן לי אלוקים בז"ה- שהם שניים מתוך שנים עשר השבטים. שזוכה יוסף לשני שבטים בתוך שנים עשר השבטים והם אפרים ומנשה. יעקב מסכים עמו ואומר לו- אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, שאכן יזכו לנחלה כפולה כבכור, ומלוא הגויים של אפרים שהתגלה ע"י יהושע נתן ליוסף את הבכורה כבר כעת.

שני שופטים אלו זכו לדבר שלא זכה איש מבלעדיהם וזו הוכחה לגדולתם, שכן באיש מישראל אין מתמלאת בקשתו אלא אם כן הוא ראוי לכך כמו שהתפלל שלמה וכמו שאמר יצחק בברכתו ליעקב[2].

אצל יהושע נאמר- ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמע ה' בקול איש כי ה' נלחם לישראל. ואצל גדעון נגלה אליו ה' גם כששואל בפעם השנייה אות על דבריו, מה שלא היה אצל מנוח אביו של שמשון.

אם ה' מתגלה עליהם בצורה זו, אות וסימן הוא לא רק לכשרותם כי אם לגדולתם כי רבה, שזוכים הם לדבר ייחודי להם. ולכן ניתן לברך אותם כיון ששורשם טוב כמו גם המשכם.

לאחר כל זאת יעקב פונה ליוסף ואומר לו- ראו פניך לא פיללתי, כנגד ארבע פרצופים שנמצאים במרכבה- אדם, שור, נשר ואריה.

על דמות האדם שנמצאת במרכבה, אומרת הגמרא בחולין שזהו פרצופו של יעקב אבינו[3].

ואילו על דמות השור ביקש יחזקאל רחמים לאחר חטא העגל שישתנה ל'פני כרוב' שלא יזכר חטא העגל במרכבה[4]. דמות הכרוב היא דמות תינוק ויחד עם דמות האדם יש דמות גדולה ודמות קטנה של אותו האדם, פעם כבוגר ופעם כצעיר- אפי רברבי ואפי זוטרא[5].

ומכיון שהתורה מעידה שזיו איקונין של יוסף דומה לדמות דיוקנו של אביו, משמע מכאן שבמרכבה היו פניהם של יעקב- אפי רברבי, יחד עם פני יוסף- אפי זוטרי שהתחלף מדמות השור, וכמו שברך יעקב את יוסף- בכור שורו הדר לו.

ואמר לו יעקב על כך, שלא חשב שיזכה יוסף להיות עמו בדמות המרכבה כיוון שחשש- טרוף טורף יוסף ונפל ברשתה של אשת אדונו, ומשכך שוב אין הוא באותו תוקף וגבורה כמו שהיה עמו בתחילה. וחשב יעקב שיוסף התקלקל ושוב אין הוא בחשבון שאר השבטים.

אך כאשר אמר יעקב- והנה הראני אלוקים גם את זרעך, שלא רק אתה נשארת בצדקותך מאז ואז עולם כי אם גם זרעך צדיק אחריך מה שמוכיח שלא סטית מדרך הישר למרות שירדת למצרים, על כן ראוי אתה לאותו קהל עמים שיוצא ממך.

מסיבה זו משכל יעקב את ידיו כאשר הוא בא לברך את מנשה ואפרים ואין הוא מבקש להזיזם כל אחד ממקומו. משום שגדלותו של מנשה היא בגשמיות וגדלותו של אפרים היא ברוחניות. ולכן בכל מקום שבו יש עניין רוחני כקורבנות הנשיאים אפרים קודם ובעניינים הגשמיים כמניין שבפרשת פנחס בכניסה לארץ- מנשה הוא הראשון.

בכך מרמז יעקב שמנשה נמצא מול רגלו הימנית כיוון שהוא הגדול

בגשמיות אך מול ידו הימנית נמצא אפרים כיון שהוא הגדול ברוחניות.

בברכה שיעקב מברכם הוא מדגיש- "בך יברך ישראל", שכל אב שיבא לברך את בנו, עליו להקדים קודם את הרוחניות ולכן- ישמך אלוקים כאפרים ורק לאחר מכן גם להוסיף ברכה בגשמיות- כמנשה. ובזה תושלם הברכה ברוחניות ובגשמיות.

1 - למרות שהיו חתומים עליהם 'מצד החתן עומד פרעה, ומצד הכלה עומד פוטיפר', מצליח יוסף לתרגל את אפרים על ברכי אביו

2 - "א מהו האלהים בדין אם ראוי לך יתן לך ואם לאו לא יתן לך אבל לעשו אמר משמני הארץ יהיה מושבך בין צדיק בין רשע יתן לך וממנו למד שלמה כשעשה הבית סידר תפלתו ישראל שהוא בעל אמונה ומצדיק עליו הדין לא יקרא עליך תגר לפיכך (מ"א ט) ונתת לאיש כדרכיו אשר תדע את לבבו אבל נכרי מחוסר אמנה לפיכך אמר ואתה תשמע השמים וגו' ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי בין ראוי בין שאינו ראוי תן לו כדי שלא יקרא עליך תגר- רש"י בראשית כז, כח

3 - "תנא עולים ומסתכלין בדיוקנו של מעלה (פרצוף אדם שבארבע חיות בדמות יעקב - רש"י), ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה"- חולין צא:

4 - כתוב אחד אומר ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתן וגו' וכתיב וארבעה פנים לאחד פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר ואילו שור לא קא חשיב אמר ריש לקיש יחזקאל ביקש עליו רחמים והפכו לכרוב אמר לפניו רבונו של עולם קטיגור יעשה סניגור מאי כרוב אמר רבי אבהו כרביא שכן בבבל קורין לינוקא רביא אמר ליה רב פפא לאביי אלא מעתה דכתיב פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר היינו פני כרוב היינו פני אדם אפי רברבי ואפי זוטרי- חגיגה יג:

5 - ומאי כרוב א"ר אבהו כרביא שכן בבבל קורין לינוקא רביא א"ל אביי אלא מעתה דכתיב (יחזקאל י, יד) פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם היינו כרוב היינו אדם אפי רברבי ואפי זוטרא- סוכה ה:

פיתרון התעלומה: קבר האחים שנתגלה לאחרונה בגלוחיב - זיהוי הדמויות

/ יעל לוין*

לאחרונה דווח כי נחשף בבית קברות היהודי בגלוחיב על גבול אוקראינה-רוסיה, מצבת אחים שנהרגו על קידוש השם, של הרב ישראל דוב הי"ד ואחיו שמואל הי"ד, בניהם של הרב מנחם דוד שומיאצקי (בן שאול, "מי הם האחים שנרצחו על קידוש השם?", אתר ערוץ 7, ל' בכסלו ה'תש"ף). ארגון "אהלי צדיקים" בראשות הרב ישראל מאיר גבאי פנה לציבור בבקשה לסייע בפיתרון תעלומת הקבר. המאמר הנזכר התפרסם למחרת גם באתר "אהלי צדיקים" עם תמונות נוספות של המצבה והאיזור הקרוב ("מצבה ישנה של שני אחים שנהרגו על קידוש השם התגלתה בבית הקברות בגלוחיב"). לפי המוזכר מעל גבי המצבה, האחים הקדושים נהרגו בפרעות בכ"ג-כ"ד באדר שנת תרע"ח.

בדברים הבאים אני מבקשת לחשוף מידע שעלה בידי למצוא על הרב ישראל דוב וצאצאיו ועל אביו. ראוי לציין שאני מזכירה רק מידע וודאי שעלה בעקבות עיוני, ואינני מביאה מידע מסופק.

הרב מנחם דוד שומיאצקי, ששם משפחתו נכתב גם בתור שומיאצקע, היה לפי הנזכר ב"שם הגדולים השלישי" למרקוביץ (קטע מתוך כתב יד אוניברסיטת בר אילן, כפי שפורסם בפורום "אוצר החכמה" אב"ד הלוכאוו - היא גלוחיב (Gluchow), בפלך טשערניגאוו (Czernigow). הוא נפטר בא' ראש חודש אייר תר"ן (1890) בהיותו בן שמונים. אביו הרב יהושע היה אב"ד שומיאץ. לפי הנזכר בספר "רשימות הרב"ש", אדמו"ר הצמח צדק מחב"ד הושיב את הרב מנחם דוד על כיסא הרבנות, באומרו שהוא בטוח שלא ייכשל בדבר הוראה, וכן היה הרב מנחם דוד מקורב לאדמו"ר מהר"ש שכינהו "אוהבי" (עמ' קנ-קנא, הע' 29). כפי שנזכר מעל גבי מצבת האחים הקדושים, הרב מנחם דוד נטמן בבית העלמין בגלוחיב בסמוך לשני בניו.

בשנת 2016 הוצא למכירה במכירה פומבית מטעם בית המכירות "ירושלים של זהב" ספר "עמודי גולה" - סמ"ק, שנדפס בקאפוסט תק"פ, ושמו של הרב מנחם דוד מוזכר כאחד הבעלים עליו.

הרב ישראל דוב שומיאצקי מוזכר בין היתר ב"אהלי שם" לגוטליב (עמ' 48) בתור הרב ישראל דובער בן הרב מנחם דוד שומיאצקע. הוא נולד בשנת תרכ"ב, למד בכולל קובנה, קיבל הסמכה לרבנות מהרב יצחק אלחנן ספקטור, ונתמנה בשנת תר"ן, לאחר פטירת אביו, היה אף הוא לאב"ד גלוחיב. הוא חיבר שו"ת "יד ישראל" על ד' חלקי שו"ע, שנותר בכתב יד. הוא היה חבר ב"אגודת הרבנים הכללי" שנוסדה ביוזמת הרב אהרן מנחם מנדל הכהן בהר"ן רבה של קהיר, כחלק מתכניתו להקמת בית הדין הגדול בירושלים וחידוש הסמיכה. בשנת תרע"ב (1912) ראה אור בקהיר "ספר האגודה בשם אגודת הרבנים הכללי", והרב ישראל דוב שומיאצקי נמנה על חברי אגודה זו (ועיינו יד רא"ם, חלק א, עמ' עו, אות רמו).

ב"אהלי שם" (עמ' 40) מוזכר בן נוסף של הרב מנחם דוד, הרב אלי' בנימין, שכיהן בדמיטראווקא, שנמצא באותו המחוז. לפי הנזכר הוא נולד בשנת תרט"ו, ונתמנה לרב בשנת תר"ס. כאמור, לא מצאתי מידע על הבן שמואל, שנרצח אף הוא עם אחיו הרב ישראל דוב.

אחד מבניו של הרב ישראל דוב היה הרב יהודה לייב שומיאצקי (1884-1921). טרם מצאתי אזכורים לגבי ילדים נוספים. הוא נישא לאֶלְקָה (אלישבע) לאה לבית טורין. בנם השני היה דב (ברל'ה) שי (1913-1994), מורה, מחנך ומשורר ישראלי ממייסדי קיבוץ רמת השופט, ומידע הקשור לענייננו מופיע בדף לזכרו באתר האינטרנט של קיבוץ זה, ששם גם מופיעה תמונתו. לפי הנזכר שם, הוא נולד

בעיר יקטרינוסלב. עוד מוזכר כי בשנת 1919, בעקבות הפוגרום שבו נהרג על קידוש השם סבו הרב ישראל דוב שוּמְיָאצְקִי, עברה משפחתו לקובנה שבליטא, עיר הולדת אמו. אמנם מוזכר שסבו נהרג בשנת 1919, אולם לפי הנאמר על מצבת האחים הקדושים, השנה מעל גבי המצבה היא תרע"ח.

בקיץ 1921 בהיותה של המשפחה במוסקבה, בדרכה ליעדה בקובנה, נפטר יהודה, אביו של דב, ממחלת הטיפוס. בסוף שנה זו הגיעו האם ושני בניה לקובנה. דֹב למד בגימנסיה היהודית, והיה לפעיל ב"שומר הצעיר". כשהיה בן 14 נפטר אחיו הבכור ממחלה. דֹב עלה ארצה בשנת 1935, נישא בשנת 1940 והזוג השתקע בקיבוץ רמת השופט. לאחר השואה נודע לו שאמו נספתה בה. דף עד שהוא מילא באתר יד ושם בשנת 1953 מלמד שהיא נספתה באקציה הגדולה שבגטו קובנה בשלהי אוקטובר 1941, שבה נרצחו תשעת אלפים יהודים בפורט התשיעי.

ירושלים, זאת חנוכה ה'תש"ף, 30.12.2019 {*יעל לוין היא בעלת תואר דוקטור מן המחלקה לתלמוד באוניברסיטת בר אילן. היא פרסמה מאמרי מחקר ועיון רבים הנסבים בעיקר על היבטים שונים של האישה ביהדות.}
© 2019 כל הזכויות שמורות ליעל לוין
ylevine@netvision.net.il

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

בעניין תאריך לועזי

שאלה: בימים האחרונים מופצת ההודעה הבאה ברשתות החברתיות: חשוב! בשנת 2020 כשאת/ה כותב תאריך על מסמך רשמי, הקפד לתאר את כל השנה: 23/10/2020 במקום 23/10/20, כי במקרה השני, אדם יכול להוסיף 2 ספרות (2018, 2019 וכו') ולהפוך את המסמך שלך למיושן, או להגביל את ההרשאה שתוכל להצדיק אמנות קודמת שאינה קיימת (מעשי מכירת קרקעות וכו')

בעקבות ההודעה הזו התעוררתי לשאול, האם גם ההלכה מתייחסת לחשש זיוף זה, או שאין בהלכה התייחסות לכך, ועוד התעוררתי לשאול, האם בכלל מותר להשתמש בתאריך הלועזי?

תשובה: בעניין השאלה האחרונה האם מותר להשתמש בתאריך הלועזי, כבר כתבתי בזה בעבר, וכבר פורסם מעל גבי במה זו ואין לטעם לכפול הדברים, רק אסכם בקצרה שאכן יש מרבותינו האחרונים שכתבו לאסור להשתמש בתאריך הלועזי וכמה איסורים הוזכרו בהקשר לכך:

א) 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו'.

ב) 'ובחוקותיהם לא תלכו'.

ג) אם באנו למנות את החודשים, צריכים אנו למנות מחודש ניסן שהוא החודש הראשון על פי התורה וכמו שכתוב 'החודש הזה לכם ראש חודשים ראשון הוא לכם לחודשי השנה' (שמות י"ב ב')

אמנם מצאנו בפוסקים כמה יישובים למנהג העולם להשתמש בתאריך הלועזי, ויש שכתבו שאם יכתוב לצד התאריך הלועזי גם את התאריך העברי אין בזה חשש, ויש שכתבו שאם יוסיף לאחר התאריך הלועזי את המילה 'למניינם' וכדומה, אזי אין לחוש, ויש שכתבו שאין לכתוב את מספר החודשים אלא את שמותם הלועזים[x].

והנה לאחרונה נדברתי בזה עם הגאון הרב שמואל אליעזר שטרן שליט"א ושאלתיו האם בכתיבת צ'קים הרי הוא משתמש בתאריך עברי או לועזי, וענה לי כי הוא משתמש בתאריך העברי, והיאך אנו יכולים להשתמש בתאריך הלועזי, ולו רק מצד הרגש שבדבר, שהרי ספירה זו היא ספירה של הנוצרים, והעם היהודי טבע בנהרות של דם על ידי הנוצרים, והיאך יכולים אנו להשתמש בספירתם, וזונחים אנו מקור מים חיים, התאריך העברי שלנו, לחצוב לנו בארות נשברים - התאריך שלהם.

ורעה גדולה מזו שבהזמנות לחתונה ולשאר אירועים משמחים - סעודות של מצווה - אנו מכניסים את התאריך הטמא שלהם לתוך הקדושה שלנו, ומדוע אנו צריכים לעשות זאת, ועוד אמר כי בהזמנות שיצאו מתחת ידו מעולם לא הכניס את התאריך הלועזי, ומעולם לא שמע ממאן דהוא שהתנצל ואמר שלא הגיע לשמחה כי לא ידע מתי החתונה.

וכאשר סחתי בפניו שיש ציבורים שלמים בישראל שאינם יודעים כלל מהתאריך העברי, ולא ידעו מתי השמחה, ענה לי 'אבל אשמים אנחנו', אנחנו אשמים בזה, שאנו משתמשים בתאריך הלועזי וממילא אין להם צורך כלל לדעת את התאריך העברי, ואילו אנו ציבור שומרי התורה והמצוות היינו מקפידים על כך, בוודאי שהייתה יותר מודעות בציבור הכללי לתאריך העברי, ומי שחפץ ביקרך, יברר מתי השמחה ויגיע, ומי שאינו חפץ ביקרך ואינו טורח לברר, אז לא נורא שלא יבוא לשמחה.

ועוד הוסיף ואמר שמעולם לא חזר לו צ'ק מחמת בעיית התאריך, והבנקים מכבדים את התאריך העברי, ולכן אינו רואה סיבה מדוע צריכים אנו להשתמש בתאריך הלועזי, ובשלמא כאשר שולחים אנו מכתב בחוץ לארץ אשר אינם מכירים בתאריך העברי וצריכים אנו לצרכי מסחר עם חו"ל וכדומה להשתמש בתאריך הלועזי - ההכרח לא יגונה - אבל כאן בארץ ישראל צריכים אנו בהזמנות ובצ'קים ובכל מסמך להשתמש בתאריך העברי לבדו ואין בלתו. עד כאן תוכן דבריו.

ובאשר לשאלה השנייה, הנה מצאנו בהלכה בהלכות כתיבת שטרות התייחסות לכך, שההלכה מזהירה אותנו לכתוב שטר שאי אפשר לזייף אותו, ואם נכתב השטר באופן שניתן לזייפו - השטר פסול, ואחת הדוגמאות לכך היא ממש דומה להודעה המובאת בשאלה, שהנה יש סעיף בשולחן ערוך[3] המזהיר אותנו לא לסיים שורה בשטר הלוואה במילים 'שלוש' או 'ארבע' וכן הלאה עד המילה

'עשר', כי בקלות יוכל המלווה שהשטר אצלו להוסיף שתי אותיות האות יו"ד והאות מ"ם, לאחר המילים הנ"ל ובכך להפוך את החוב משלוש לשלושים ומארבע לארבעים וכן על זה הדרך, ולכן ישתדל תמיד שכתיבת הסכום תהיה באמצע השורה באופן שאם יבואו להוסיף שתי אותיות יהיה ניכר הדבר מחמת הרווח המצומצם.

והנה צ'ק אינו בהכרח 'שטר חוב' וכידוע דנו רבות האחרונים האם צ'ק נחשב כסף, או שטר חוב, או רק הוראה לבנק, אך מכל מקום עצה טובה קא משמע לן, לא לכתוב צ'ק באופן כזה שניתן לזייפו, ולמשל אם ירצה לכתוב צ'ק דחוי לתאריך 31.12.20, יבוא מקבל הצ'ק ויוסיף את הספרות 19 לאחר הספרות 20, ונמצא שהצ'ק יהפוך להיות מצ'ק דחוי לעוד שנה, לצ'ק הניתן להפקדה כבר כיום, ולכן או שיכתוב את כל ספרות השנה (2020) או שיטייט לאחר כתיבת התאריך באופן שלא יהיה ניתן להוסיף כלום.

ולפי האמור לעיל הרי לנו סיבה נוספת להשתמש בתאריך העברי, שהרי אם יכתוב תש"ף, לא יהיה ניתן להוסיף כלום, וזאת מלבד דבריו הנחרצים של הגאון הרב שמואל אליעזר שטרו שליט"א המובאים לעיל.

ואסיים במה שכתב החתם סופר בדרוש לז' אב שנת תק"ע וזה לשונו:

'אותם חדשים מקרוב שכותבים בריש מגילתא מנין לידת משיח הנוצרים וכותב וחותם עצמו, אין לו חלק באלוקי ישראל, אוי להם כי גמלו לנפשם רעה, בתורת ה' מאסו'.

א - עיין בכל זה בשו"ת יבי"א ח"ג יו"ד סימן ט' ושו"ת ציץ אליעזר חלק ח' סימן ח' ועוד.
ב - שו"ע חו"מ סימן מ"ב סעיף ד'.

סיפור לשבת

שהכל נהיה בדברו

בתקופת הגאון מווילנא חי צדיק מופלג – רבי לייב סלונימר זצ"ל, שנודע בכינוי 'רבי לייב צדיק'. על צדקותו וחסידותו סיפרו מעשיות רבות. אחת מהן שמעתי מהרב אליהו מאיר פייבלזון.

הרעבעצן של רבי לייב צדיק הלכה לעולמה והוא חיפש זיווג שני. חשב לעצמו: 'הרי אמרו חז"ל: 'מי שיש לו אישה רעה אינו רואה פני גיהינום', וכיון שבלאו הכי אני מחפש לעצמי זיווג, אחפש משהו 'טוב' – אישה רעה כזו שבזכותה לא אראה פני גיהינום'... הלך לשדכן ואמר לו שהוא מחפש זיווג מיוחד: אישה רעה עם כל ה'הידורים': כעסנית ורגזנית, עקשנית, רעת לב וכל שאר מידות 'טובות'... השדכן היה נבוך מאוד. הוא רגיל שאנשים באים אליו ומחפשים אישה בעלת מידות טובות. אם רק שמעו עליה איזשהו חיסרון, מיד פוסלים את השידוך. מעולם לא נתקל באדם שמחפש אישה רעה... אך חשב לעצמו: רצונו של אדם זהו כבודו. אם זה רצונו של הצדיק מי אני שאעמוד בדרכו?!

הציע לו השדכן כל מיני הצעות, כולן היו נשים רעות, כל אחת רעה יותר מרעותה. אבל הן לא סיפקו אותו. חשב הצדיק בליבו: 'מן הסתם אפשר להשיג שידוך 'טוב' יותר'...

הלך לשדכן אחר ואמר לו: "נאמר בגמרא: 'אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת'...אישה כזו אני מחפש!"... אמר לו השדכן: "יש לי אחת כזו. שמה הרע הולך לפניה: אישה רעה ואכזרית שיודעת למרר את חיי בעלה. אין פלא שעד היום היא לא מצאה את זיווגה". אמר הצדיק: "אוהו, זה נשמע משהו 'טוב', אברר עליה". הלך לברר עליה אצל שכניה ומכריה, וכולם ענו: "שומר נפשו ירחק ממנה! אצלה תאכל מרור כל השנה"...אמר הצדיק בשמחה: "מצוין! זה מה שאני מחפש. ברוך ה' מצאתי את זיווגי!".

למחרת החתונה המתין רבי לייב בסבלנות לשמוע צעקות, געורות... אולי איזה כיסא מתעופף... שום דבר! שום צעקה, שום געורה... היא דיברה אתו בנימוס ובדרך ארץ, הכינה לו ארוחת בוקר טעימה. לאחר שסיים את הארוחה, ליוותה אותו לבית המדרש בכבוד רב. חשב לעצמו: 'נו, ככה זה בימים הראשונים... הכל רושם... נמתין כמה ימים ונראה'... אולם שום דבר לא השתנה. היא התנהגה בדרך ארץ, כיבדה את הצדיק ושירתה אותו במסירות... חשב בלבו: 'מה קורה כאן? הרי חקרתי וביררתי עליה היטב וכולם סיפרו על רוע לבה ועל מעלליה?!'. חזר אל השדכן ואמר לו בטרוניה: "למה רימיתני? הבטחת לי אישה רעה וקשה, ומה הבאת לי? אישה כלילת המעלות!". השיב השדכן: "שדכן ותיק אני, ורגיל אני להסתיר את חסרונותיהם של המשודכים. זה חלק מתפקידי... אולם האמן לי, המקרה שלך הוא הראשון שבו הצגתי את האמת לאמיתה, לא הסתרתי דבר!". תמה הצדיק: "אם כן, כיצד ייתכן שהמידע שמסרת לי על האישה שנשאתי אינו עומד במבחן המציאות?". השיב השדכן: "מי יודע, אולי בזכות זה

המשך בעמוד הבא...

שהיא נישאה לצדיק היא הושפעה לטובה ותיקנה את דרכיה"...

הסתקרן השדכן והחליט לברר אצל האישה בעצמה. בא אליה ושאל: "בעלך הצדיק היה בטוח שהוא לוקח אישה רעה, והתברר לו שטעה טעות מרה"... אמרה האישה: "מה הוא חושב לעצמו, שהוא יתחתן אתי ויתפטר מגיהינום בעולם הבא? אני לא אתן לו את התענוג הזה"... מסקנה: מה שנגזר על האדם משמים הוא מה שיהיה! אם נגזר עליו לסבול לא יוכל להימלט מכך; אך מנגד, אם הוא ראוי לזכות לטוב הוא ירווה נחת ואושר...

זיווג שני הוא לפי מעשיו של האדם. ואם אותו צדיק ראוי לפי מעשיו לזכות לאיזו טובה, לא יועילו לו כל השתדלויותיו... הכל בגזירת עליון, וכל השתדלות לא תסייע לאדם לשנות את הגזירה – "הגזירה אמת והחריצות שקר".

רבי מנחם מנדל וייס זצ"ל, חתנו של ה'חפץ חיים', בא טרם נסיעתו להיפרד מחותנו ולבקש ממנו ברכה. בירך אותו ה'חפץ חיים': "שלא תהיה גביר"! היהודי שעמד בתור מאחוריו שמע את הברכה ונבהל! הוא פחד שה'חפץ חיים' יברך גם אותו באותה ברכה... ה'חפץ חיים' שראה את מצוקתו מיהר להרגיע אותו: "זה החתן שלי, הילד שלי, אותו אני מברך בברכה שאותה אני רוצה לעצמי. אל תפחד! אותך לא אברך בברכה זו"...

לפני שנים עמדתי לפני ניתוח קשה באמריקה. כדרך העולם שהולכים לצדיקים לבקש מהם ברכות – "כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים" (בבא בתרא קטז.) – החלטתי גם אני לקבל ברכה מצדיק. קמתי ונסעתי לירושלים. באתי לעיר העתיקה, לישיבת 'אש התורה' לבקש ברכה. כי בישיבה ההיא ישב ולמד יהודי, ודאי שמעתם עליו – ר' אורי זוהר. אני נכנס לבית המדרש, הוא יושב עם טלית ותפילין כמדומני, לומד בהתמדה עם החברותא. לא רציתי להפריע באמצע, המתנתי לרגע שיקום ממקומו, ואז ניגשתי אליו ואמרתי: ר' אורי תשמע, אני צריך לעבור ניתוח לא קל בארצות הברית. אני הולך לצדיקים, וגם אליך אני בא עכשיו לקבל ממך ברכה. הוא הסתכל עלי בתימהון: "ר' ראובן, טעית בכתובת, אינני נותן ברכות. לשם כך צריך ללכת לצדיקים, לחכמים, לא אלי. אף אחד לא מבקש ממני ברכות!". ר' אורי, אני מגיע מבני ברק במיוחד, לקבל ברכה ממך – התחננתי. "תהיה בריא, מה אתה רוצה ממני? מה נטפלת אליי?", התחנן הוא (וכבר אמר "תהיה בריא"...). תשמע, אמרתי לו, זה לא יעזור לך. אני נוסע פעמיים בשבוע מבני ברק לבת ים, ובדרך עובר בכביש גהה. ובכביש גהה – אומרים שעוברים בו שישים ריבוא איש מדי יום, וגם אם פחות משישים ריבוא לא נורא. ועל הכביש, באחד הצמתים, תלוי שלט ענק, כפליים או שלוש פעמים מבית המדרש הזה, אותיות ענקיות, כל אות מטר ויותר. לא שייך לא לראות את השלט. ומה כתוב בו? שפתים יישק: "אורי זוהר, אחרי הכל, גלה לנו הכל, מדוע עזבת את הכל?". אתם שומעים? "אורי זוהר, אחרי הכל, גלה לנו הכל, מדוע עזבת את הכל" – כי הוא, שיחיה, עזב את הכל, נמלט מהזוהמה, התנתק מהבוץ של הבלי העולם הזה. אמרתי לו: ר' אורי, אם זכיתם לקדש שם שמים אני צריך ברכה מכם.

הוא נתן את הברכה שלו.

את הסיפור הבא על הגאון מווילנא שמעתי מאדם ששמע מר' שלום שבדרון:

הגאון לא היה נעזר ברופאים – "מה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה'"... פעם סבל מדלקת אוזניים קשה. מכיון שלא הלך לרופא סיפרו לו בני ביתו שיש אישה יהודייה שמרפאת באמצעות לחש. הגאון הסכים שהאישה תבוא לביתו. הוא פנה אליה וביקש לדעת מהו הלחש, אולי חלילה זה שם טמא. אמרה לו האישה: "הרי זהו מקור פרנסתי היחיד, ואם אגלה את סודי אני עלולה לאבד את מטה לחמי"... אבל כמובן אין לחשוש מהגאון שיעשה שימוש לרעה בלחש ויגלה אותו ברבים. גילתה האישה לגאון כיצד עובד הלחש: "אני נוטלת בידי כוס מים, מברכת 'שהכל נהיה בדברו' ושותה. זה הכל... וזה עובד!". שאל הגאון: "מי גילה לך את הלחש הזה?". -"הריבונו של עולם!", השיבה האישה. וכך היא סיפרה: "הייתי ילדה יתומה, אבי נפטר. נשארתי ללא פרנסה. נכנסתי לבית הכנסת, פתחתי את ארון הקודש ובכיתי לה': 'אין לי פרנסה'. פתאום אני שומעת איזו בת קול שאומרת לי: 'תגידי שהכל נהיה בדברו לרפואת בני אדם, ותהיה לך פרנסה ברווח'. מאז אני עושה כדברי הבת קול, ואכן כך אני מתפרנסת לא רע כבר שלושים שנה"... שמע הגאון את סיפורה ופרץ בצחוק, ומן הצחוק התפוצצה המוגלה שבאוזנו. הוא כבר לא היה צריך את הלחש כדי לרפא את אוזנו... שאלה האישה: "למה הגאון צחק?", ואז הוא סיפר: "אני הייתי הבת קול!...". המשיך הגאון וסיפר: "הייתי שם בבית המדרש, ראיתי יהודייה בוכה, לא יכולתי ללמוד. שמעתי שהיא צועקת 'אין לי פרנסה', ואמרתי: 'אם את צריכה פרנסה, תגידי שהכל נהיה בדברו, זה יעזור לך'. זה מה שיצא לי מהפה באותו רגע כדי להפיס את דעתה של הילדה". הגאון לא תכנן מראש לומר את הדברים, אבל "ככל היוצא מפיו יעשה" – אחרי שהברכה יצאה מפיו הקדוש קיים הקב"ה את דבריו.

(הגדה של פסח 'יחי ראובן')

שביבים / שאול שיף

קדיש לעילוי נשמת מרן המהר"ם שפירא זצ"ל מלובלין

מספר הרה"ח ר' אשר קובלסקי שליט"א המוכר היטב ללומדי הדף היומי:

היה זה בחודש אלול תש"ב, בעיצומה של מלחמת העולם השניה. בווילנא של אותם ימים שלט הקומיסר הנאצי וולף ימ"ש, אשר פיקד על העיר ופרבריה, ונחשב למושל המחוז אשר על פיו יקום דבר. ברשעותו שלא ידעה שובעה, הורה הקומיסר לאסור באיסור מוחלט התכנסות יהודים בבתי כנסת ובמקומות ציבוריים, בתואנה שההתכנסויות הללו מעבירות מחלות ומדבקות בנגיפים קשים.

הימים של שנת תש"ג עברו על יהודי וילנא בחרדה מהולה באיום קיומי. מתי מעט העזו להתכנס לתפילות, חלק מהיהודים רק 'הגיחו' לחלקים מהן, חוששים לקחת סיכון. אולם לאחר חודש תשרי החליט הקומיסר להכביד את עולו, והורה לתלות מודעות האוסרות על כינוסי יהודים בכל רחבי העיר, זאת לצד נעילת בתי הכנסת במנעולים חתומים בחותמת משטרתית עשויית שעווה, כדי שיהיה ניתן לעקוב אם המנעול נפתח. רוב היהודים הרימו ידיים, בצער רב ובלית ברירה. הסכנה היתה גדולה, הקומיסר הנאצי נודע בשערים ברשעותו ובאכזריותו, ומה עוד שהמשטרה הסתייעה ביהודים מקומיים שהלשינו וסייעו לשוטרים במזימתם, רח"ל. אולם קבוצה אחת של יהודים, רוח אחרת היתה עימם. 'הדף היומי', נשמת אפם, הרי חייבים להמשיך בלימוד שכל סודו הוא העקביות!

היה זה ביום ראשון, ז' בחשון תש"ג, הוא יום ההילולא התשיעי של המהר"ם שפירא זצ"ל, מייסד ומחולל רעיון 'הדף היומי'. בפאתי הגטו התכנסה יחדיו קבוצה של יהודים אמיצי לב וגיבורי רוח, שהחליטו כי ביום הכל כך משמעותי הזה, יום השנה לפטירת הוגה רעיון 'הדף היומי', לפחות ביום הזה יש לקיים את השיעור כסדרו. אם בכל יום הם לומדים במחבוא, הרי שביום הזה יתאחדו יחדיו ללמוד את 'הדף היומי', להמשיך בעקביות הכל כך נחוצה בלימוד 'הדף היומי'! הם החליטו להתכנס יחדיו בבית הכנסת 'יוגיכעס קלויז', כשבכוונתם ללמוד את הדף - הלא הוא דף ק"ג במסכת בבא מציעא, לסיים את פרק 'השואל את הפרה', ולהתחיל את פרק 'המקבל', כשלאחר השיעור יאמרו 'קדיש' לעילוי נשמתו של המהר"ם שפירא, שכידוע לא הותיר אחריו ילדים, והתבטא כי 'הדף היומי' הוא אחד מבניו... לפתע נשמעה חבטה עזה על הדלת - - - אל תוך בית הכנסת שעטה פלוגה גדולה, מצוידת במקלות גומי ובאלות. הם החלו להכות את משתתפי השיעור, ורובם ככולם נמלטו על נפשם, נפוצו לכל עבר. רק 51 יהודים אמיצים במיוחד המשיכו בלימוד הדף היומי תוך מסירות נפש של ממש, כשהם סופגים מכות באופן רציף, והם מוסיפים לשבת במקומם וללמוד את הדף, להשלים את המשימה היומית... לבסוף גברה יד זדים, והם הצליחו לפזר את הלומדים בכח. אולם את רוחם לא הצליחו הנאצים ימ"ש להכריע: גם בעומק האופל ובשעת הסכנה, אותם יהודים אמיצים נלחמו על לימוד הדף היומי, לא ויתרו על העקביות בשום אופן ולנוכח כל איום!המעשה כולו מתואר בהרחבה בספר 'בקדושה ובגבורה', יומנים משנות המלחמה שנכתבו בידי הרב יהושע אייבשיץ, ושם מוזכרים שמות היהודים האמיצים, לוחמי 'הדף היומי', אשר לבסוף מסרו נפשם על קידוש ה', ויהיו הדברים לעילוי נשמתם. ואלו הם: ר' יעקב זוין, ר' יוס'ל ביאליסטוקער, ר' ניסן יפה, ר' משה וינברג, ר' אברהם אליעזר קויאט, ר' חיים סמיאטיצקי, ר' זליג קלמנוביץ, והרבנים לנדוי, בורקה, לעוו, קוזלובסקי, אפשטיין, יעקובזון, רובם מחסידי סלונים, ה' יקום דמם. אלו הם גיבורי הרוח לוחמי 'הדף היומי', אשר הוסיפו ללמוד את הדף גם בעודם סופגים מהלומות והם ממשיכים לעסוק בלימוד הדף בפנים מאירות. ולנו לא נותר אלא ללמוד מוסר השכל:

אשרי הדור שככה לו, בעידן הנוכחי לא רק שאין איום על חיי לומדי הדף, לא רק שאינם סופגים מהלומות, לא רק שהלימוד אינו דורש תעצומות נפש נדירות... הדף היומי נגיש לכולם, זמין לכולם, נוח כל כך ללימוד. גמרות מבוארות מצויות לרוב, שיעורי הדף היומי קיימים בכל מקום, ניתן להתחבר לדף היומי אפילו בטלפון או במערכות מוקלטות... היום, האושר הטמון בדף היומי אינו דורש תעצומות נפש - הוא מעניק תעצומות נפש. הדף היומי בזמננו אינו דורש אנרגיות נדירות - הוא פשוט מעניק אותן. הדף היומי קרוב כל כך לכולנו - הבה נסתער על מחזור הלימוד החדש באהבה אין קץ, נצטרף ללומדי הדף היומי במסירות ובעקביות, ונזכה לשים חלקנו עם לומדי הדף מסיימי הש"ס!

לברך באהבה גדולה

שמעו של החייט המסתורי התפרסם בכל האזור. נודע כי ברכותיו מתקיימות במילואן. כיצד זכה בכך?

היו הם שני חייטים שותפים. המושל הזמינם לתפור לו בגדים לטקס המוני המתקרב. הם תפרו לו בגד מעשה מושלם. שילם את משכורתם הגדולה ועוד הוסיף על כך כהנה וכהנה כיאה למושל המרוצה מן התוצאה. יצאו לביתם. והנה פגשו איש עני אשר איום נורא מרחף מעל ראשו - עונשו של הפריץ מובטח לו אם לא יפרע את דמי חשבון חובותיו העצום.

החייט נושא סיפורנו היה מעשי. "אני חושב שנצטרך לתרום לו מהכסף שלנו, שזה עתה זכינו בו. כל אחד ייתן לו חצי ממשכורתו והוא יוכל לפרוע את החוב הענק". אולם שותפו הסביר כי אינו יכול להיענות להצעתו. שכן, משפחתו מצפה למשכורתו ואין על מה לדבר. מה עשה החייט? נטל את כל הכסף שבצרורו, ונתן אותו לעני במאור פנים כדי לזכות לפדות נפש יהודית מייסורי הפריץ. ומני אז זכה לכוח הברכה אשר עושה פירות ומתקיימת במילואה. מי שיש לו כוח כזה של אהבת ישראל למסור כל ממונו בשמחה ליהודי. זוכה עתה לכוח של נתינה לעם ישראל - מתוך הענקת הברכות.

לאו כל יהודי יכול לעמוד בניסיון הקשה הזה. לא כל אחד מסוגל לתת את כל המשכורת האחרונה שהרוויח לצרכי צדקה. אבל כל יהודי יכול להיות זה אשר מברך את חברו באהבה גדולה. והרבה פעמים מתקיימים הדברים.

הסוהרת שניצלה מהשריפה הנוראה בכרמל. סיפרה שבאותו בוקר

הגיע אליה עני והתחנן שתתן לו צדקה. היא כל כך מיהרה , אבל הוא ממש תבע זאת, ולבסוף היא נתנה. העני הזה, כך סיפרה בירך אותה כל כך שזה פשוט היה מדהים. כשהיא היתה בתוך השריפה, והכל מאכולת, הבינה שהיא עומדת לאבד את חייה. עץ שקרס חסם להם את הדרך ואין מוצא!. וכאילו ממקום הזוי ממש הגיעה מכונית של צלם והצילה אותה. ברגע הראשון כשראתה את המכונית חשבה שהיא חולמת. השניות בהם הם נסעו בתוך האש נדמו לה כתעתוע. אבל היא ניצלה. היא ביקשה לומר שהיא בטוחה שזה היה בזכות ברכת העני.

[עריכה חדשה, על פי כיכר השבת]

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net